

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ו עמוד א

מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה! - אמר ליה: אימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות, בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר? - והא אמרי נהרדעי: אף ביצה מותרת. - אמר ליה רב מרדכי: בפירוש אמר לי מר דלא סבר להא דנהרדעי.

2. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו

יא: שני ימים טובים שחלו להיות בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב, שכן ולא הניח מניחו בראשון ומתנה, כיצד מניח עירובי תבשילין ביום חמישי ואומר אם היום יום טוב ולמחר חול למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום ואם היום חול ולמחר יום טוב בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת.

יב: כיוצא בו היו לפניו שתי כלכלות של טבל ביום טוב ראשון ואומר אם היום חול תהיה זו תרומה על זו ואם היום קדש אין בדברי כלום...
יג: במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אם שכן ולא הניח ביום רביעי שוב אינו מניח אלא סומך על אחרים אם עירבו עליו או מקנה קמחו למי שעירב או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת, וכן אם שכן ולא הפריש תרומה מיום רביעי שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת.

יד: כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל, אבל היום שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יום טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד.

טו: ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי תבשילין ולא עירובי חצרות ולא שתופי מבואות ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יום טוב בלבד.

3. השגת הראב"ד

א"א אף על פי שיש בדבריו כעין טעם לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה וכל שכן הוא שהרי השני עתה חול גמור...

4. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ד עמוד ב

אתמר, שני ימים טובים של גליות, רב אמר: נולדה בזה מותרת בזה, ורב אסי אמר: נולדה בזה אסורה בזה. לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא? והא רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה! - רב אסי ספוקי מספקא ליה, ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא. אמר רבי זירא: כותיה דרב אסי מסתברא, דהאינדא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי. אמר אביי: כותיה דרב מסתברא. דתנן: בראשונה היו משיאין משואות, משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין. ואילו בטלו כותים עבדינן חד יומא, והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא. - והשתא דידיעיןן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי? - משום דשלחו מתם: הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, זמנין דגזרו שמדא ואתי לאקלקולי.

5. רמב"ם הלכות יום טוב פרק א הלכה כד

שני ימים טובים אלו של גליות שתי קדושות הן ואינן כיום אחד לפיכך דבר שהיה מוקצה ביום טוב ראשון או שנולד בראשון אם הכין אותו לשני הרי זה מותר.... במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל שני ימים טובים של ראש השנה קדושה אחת הן...

6. לחם משנה הלכות יום טוב פרק ו הלכה יד

י"ל דבשלמא התם בענין הביצה אינו מתנה כלל אלא ממילא כיון דהשני הוא חול הוא מותר אבל הכא שעל כל פנים צריך להתנות כמו שהיו עושים מקודם כשהיה להם ספק שהיו מתנים וע"כ צריך לעשות עתה כל מה שהיו עושים בראשונה כשהיה להם ספק משום הזהרו במנהג אבותיכם א"כ כשהיה מתנה ואמר אם היום קדש ואתמול חול או אם היום חול ולמחר קדש התנאי שמוציא מפיו הוא דבר שקר דהרי ודאי היום חול וכי תימא יעשה הדבר בלא תנאי זה אי אפשר דצריך לעשות כמו שהיו עושים בראשונה כמו שפירשתי:

7. חידושי ר' חיים הלוי הלכות יום טוב פרק ו הלכה יא

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת אה"נ דעיקר דין שני ימים טובים של גליות לא עשאום שינהגו שניהם כאחת בתורת ודאי, ורק שינהגו שניהם בתורת ספיקא, ואף על גב דעכשיו הרי ידעינן בקביעותא דירחא, מ"מ דינן רק כספיקא, כיון דעיקר התקנה מעיקרא כך היתה ומנהג אבותינו בידינו, אכן הרי כל זה לא שייך אלא על דין יום טוב שני של גליות, עליה הוא דאמרין דדינו רק כספיקא, משא"כ יום טוב הראשון, הרי כיון דהשתא ליכא ספיקא וידעינן בודאי דזהו זמנו של יום טוב והוא היו"ט של תורה, א"כ הרי ודאי דהרי הוא יום טוב בתורת ודאי ואין בו שום סרף דין ספיקא כלל, ופשוט. וא"כ הא נמצא דדין יום טוב של גליות עכשיו דינו חלוק, דאם באנו לדנונו ליו"ט הראשון בפני עצמו בדינו, בזה פשוט דהרי הוא חשוב ודאי יום טוב, אבל אם באנו לדנונו להצטרף עם השני בזה הדר דינא דכל חד ספק מיקרי, וגם הראשון לענין צירופו עם השני הרי הוא רק כספק, ולפי"ז שפיר חלוק דין התנאה מדין נולדה בזה מותרת בזה, דבדין נולד האיסור נעשה רק משני הימים ביחד, דהלא כן הוא עיקר איסורא דנולד, מה דנולד ביום טוב אסור ביום טוב, ומכח שניהם יחד דוקא הוא דקאתי איסורא, וכשאנו באין לדון לאסור מה שנולד ביום הראשון ליום השני, רק מכח דין יום טוב של שניהם כאחת הוא שאנו באין לאסור, וצריכין אנו לצרפיניהו לשני הימים ביחד למיחשביניהו תרווייהו יחד ודאי יום טוב לאשוויי איסורא דנולד מזה לזה, וע"כ כיון דבזה כל חד כספיקא חשוב ע"כ נולדה בזה מותרת בזה, משא"כ לענין התנאה...

והנה כל זה לא יתכן, אלא אם נימא דגם דעת הרמב"ם דגם עתה יום טוב שני הוא רק משום ספיקא, והא דלא מהניא התנאה הוא רק משום דין ודאי של יום טוב הראשון, אבל הרי י"ל דדעת הרמב"ם היא דגם משום יום טוב שני בעצמו ג"כ לא מהניא התנאה, ואף על גב דתקנתו הוא משום ספיקא, וכדקאמר הגמ' דמנהג אבותינו בידינו ומשום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו דכל זה הוא משום ספיקא, אבל מ"מ כיון דהשתא מיהא ליתא ספיקא ורק דין שינהגו במנהג ספק, א"כ ממילא דלית ביה התנאה דליתא על מה דליחול ההתנאה כלל, ...לפי"ז גם משום דין יום טוב שני בעצמו לא מהניא התנאה לדעת הרמב"ם, ולא צריכין כלל לדין ודאי של ראשון, וא"כ אכתי צ"ע קצת דאמאי נולדה בראשון מותרת בשני, כיון דגם השני ודאי דהוא יום טוב שני של ספיקא דאסור ביה הכנה. אכן עיין בראב"ד... אכן נראה דדברינו בדעת הרמב"ם מתישבים בכל גווני, ומשום דנראה דאע"ג דהא דמנהג אבותינו בידינו אינו מועיל לאשוויי ספיקא, ואמרין דדין נהיגתו כדמעיקרא בתורת ספק יש בו גם צד דין ודאי, אבל אכתי מ"מ אזלינן בתר עיקר תקנתו דהא מיהא דלא חלה דין יום טוב על שניהם ביחד, וכל אחד נידון בדין יום טוב ודאי בפני עצמו, ואמרין על כל אחד בשעתו שהוא היו"ט, אבל לא שיהיו שני ימים של יום טוב, ולפי"ז שפיר חלוק דין התנאה מדין הכנה כמו שכתבנו דבכנה דאיסורו הוא משני הימים ביחד דמה שנולדה ביום טוב אסור ביום טוב ובשבת שלאחריו ע"כ לא שייך זאת בשני יום טוב של גליות דאין בהם דין יום טוב על שניהם ביחד, משא"כ בדין התנאה דדיינינן על כל יום בפני עצמו בזה הוא דפסק הרמב"ם דלא שייך התנאה כיון דידיעיןן בקביעותא דירחא ולית דין ספק בהיו"ט של גליות וכמו שנתבאר.

8. חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף יז עמוד א

תמיה לי והלא אינו קונה ביום טוב כלום דהא מתנה, י"ל דאפילו ביי"ט ספק אסור מפני שנראה כקונה ביי"ט. ועוד קשה לי מאי קאמר דלמקנא ביתא ביומא טבא לא והא אמרינן בעירובין בפרק בכל מערבין (לי"ט א') עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני ולרבי אליעזר מערב אפילו בפת ובפת ראשון מיהא כדאמר שמואל התם ולא חיישי למקנא ביתא כי הכא, י"ל דהתם כיון דלא מערב בפת חדש אלא בפת ראשון שכבר עירב בו לא מיחזי כקונה עכשיו אלא כקנין שקנה מערב יום טוב, ומערב ברגליו נמי כיון דלא בעי למימר ולא מידי אלא דקאית התם בלחוד לא מחזי כקונה עכשיו כלום אבל בקונה בפת חדש ואפילו מתנה נראה כקונה ביומא טבא ואסור... וי"ל דקסבר דבמתנה ביום ראשון וביום שני ליכא משום הכנה דהא אפילו ביצה דכותה שנולדה ביום טוב ראשון מותרת בשבת והכא נמי כיון דמתנה ביום טוב ראשון לא מיחזי כמכין מיום טוב לשבת

9. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יז עמוד א

והלכתא כרבא. ודוקא עירובי תחומין אבל עירובי חצרות מותר. וכן כתב הר"י ז"ל. וטעמא משום דסגי ליה בביטול רשות והלכך לא אלימא קנייה דידיה. ועירובי תבשילין שאמרנו דוקא לעצמו אבל אינו מזכה לאחרים משום דלא התירו אלא בצנעא לעצמו. ואם יש בו תיקון צבור מזכה להם משום קלקולא ולמחר מכריזין סתם יסמוך על ערוב שהניח פלוני. ולא יערב אלא בתבשיל שעושה לצורך היום בין שנשאר לו מהיום בין שנשאר לו מאתמול אבל אינו מבשל לצורך זה.

10. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף יז עמוד א

וכתבו גאוני ספרד [רבינו אפרים] שכל שמערב ומתנה דוקא במה שיש לו מבושל מאתמול או שלא היה לו מבושל מאתמול וזכר ביום טוב ראשון אחר אכילה מערב במה שנשאר לו מן המבושל אבל לבשל לכתחלה לצורך עירובו לא והדברים נראין ומי"מ עירובי תחומין אינו רשאי להניח ביום טוב לא לצורך מחרתו ולא לצורך שבת שקניית בית הוא וקנין בית ביום טוב אסור ויש מי שמתיר להניח עירובי חצרות לשבת ביום טוב הראשון ומחרתו על ידי תנאי שאין זה קנין בית גמור אלא בטול רשות ולדעת זה אם עשה כן צריך לכפול תנאו...

11. פני יהושע מסכת ביצה דף יז עמוד א

דבעירוב תבשילין לא שייך כלל לומר דהוי הכנה מיו"ט לשבת שעיקרו בא להתיר אפייה ובישול ביום טוב עצמו לצורך שבת וכיון דאפייה ובישול לא מיקרי הכנה כ"ש דהעירוב לא מיקרי הכנה... ועוד נראה לי משום דהתם אליבא דר"א קיימין ולדידיה לא שייך טעמא דמיחזי כמתקן כלי דר"א אשכחן דשרי לתקן כלי ביום טוב אפילו לצורך מכשירי אוכל נפש דאפשר לעשותו מערב יום טוב

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף כב (מ"ב פוסק כשיטה ראשונה)

אם נזכר ביי"ט ראשון שלא עירב, אם הוא ביי"ט של ר"ה אינו יכול לערב על תנאי; אבל אם הוא ביי"ט של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קודש אינו צריך לערב, ואם היום חול, בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי וכו', ולמחר אין צריך לומר כלום. וי"א דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול, לא מהני תנאו.

13. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קו

בענין צרוף אחד שהוא בן א"י לתשעה לתפלת מוסף ביום טוב שני, ובאור שיטת הרמב"ם שמחדש שבזוה"ז אין מערבין ואין מעשרין על תנאי שתמונה מאד... אך שלכאורה יש קצת לחלק דלבן א"י הרי אם היה מציאות כזה בזמן שקבעו ע"פ הראיה שהיה בחו"ל ספק ממש שיהיה אחד מא"י בחו"ל, דמסתבר דלא היה מצטרף מאחר דלדידיה טועין אלו שבחו"ל וגם הם פטורין בעצם, ולכן מאחר דהתקנה שיעשו אף עתה שגם בחו"ל ידוע קביעא דירחא, הא איתא בביצה דף ד' ע"ב דשלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם בידכם, שמטעם זה דחה אביי סברת ר' זירא דהלכה כר' אסי אלא כרב דנולדה בזה מותרת בזה משום דנשאר התקנה שיתנהגו רק בדין ספק כמו אבותינו בזמן הספק, ולא שהוא חק קבוע בלא ספק, וא"כ גם הצרוף לכאורה יש להיות כבזמן הספק ממש שמסתבר שלא היה מצורף מאחר דלדידיה הם טועין וגם הם פטורין ממוסף... אך מ"מ אף שבארתי טעם נכון לשיטת הרמב"ם וגם הראב"ד כתב שהוא טעם, פליגי עליו כמעט כל הפוסקים... מטעם שכתב הר"ן בביצה דף י"ז דכיון דהוא משום דשלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם בידכם לית לן לאחמורי טפי מינייהו וכיון דאינהו הוו מצי מתניי אגן נמי מתנינן... עכ"פ מה שכתבתי שמצטרף הבן א"י לעשרה לתפלת מוסף הוא אף לרוב השיטות החולקים על הרמב"ם.

14. פסקי תשובות אורח חיים סימן תקכז

ואף אם יש בעיר את גדול העיר שעירב עבור אלו ששכחו, מ"מ עדיף שיערב ביום טוב ראשון בתנאי מאשר לסמוך על של אחרים, ויש אומרים שעדיף לסמוך על גדול העיר ולא לערב בתנאי. יש אומרים שאמירת התנאי הנ"ל מעכב, ויש אומרים שאינו אלא למנוע זלזול ליו"ט, שהרואה את המניח ע"ת ביום טוב בלא לומר אם היום קודש וכו' יהיה זלזול יום טוב, ולכן בדיעבד די אם אומר "בדין יהא שרא" וכו' (וגם את זה אם לא אמרו, בשעת הדחק כשאין לו למי להקנות קמחו עירובו עירוב כמבואר במ"ב סק"ד).

15. פסקי תשובות הערות סימן תקכז

76. וכן הדין באם נתקלקל או נאבד או נטרף העירוב ביום טוב ראשון שיעשה שוב עירוב בתנאי וכדלהלן.
77. ברכ"י סק"י וכן הכריע בכה"ח ס"ק קל"ה וקמ"א כי יש לחשוש לשיטת הרמב"ם דבזוה"ז דבקאינן בקביעא דירחא אין לערב על תנאי, והגם דלא קיימ"ל כוותי, מ"מ כשיש גדול העיר שעירב עבור כולם ראוי לסמוך עליו ולא לערב על תנאי.
80. שו"ת קנה בושם ח"ב סי' י"ח כי בצל"ח ביצה דף י"ז תמה מדוע צריך את אמירת התנאי עיין שם ובשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' שמ"ה מיישב דטעם התנאי משום שלא יראה כזילותא ליו"ט וכעושו חול ע"י הנחת ע"ת, ועכ"פ חזינן שאינו מעכב בדיעבד, וגם המ"ב שדרכו להביא פסקי המטה יהודא וכאן השמיטו חזינן דלא ס"ל כוותיה. ובענין אם יש לברך על הנחת עירוב זה - במ"ב סק"ד מביא מחלוקת וסותם כדברי האומרים שיש לברך, אמנם בכה"ח ס"ק קל"ח כותב דקיי"ל ספק ברכות להקל אפילו כנגד פסק השו"ע ואפילו כנגד הרוב וכ"ש הכא דאיכא כמה פוסקים דסברי שאין לברך.

16. צל"ח מסכת ביצה דף יז עמוד א

אבל מיי"ט לחבירו שספק הוא אם יש כאן קנין שביתה כלל שאם למחר הוא חול אין כאן שביתה כלל וממ"נ או שא"צ קנין שביתה כלל או שהקנין הוא ביום חול אין לנו ראייה לאסור... וחפשי באמתחת הפוסקים ומצאתי להרשב"א בספר עבודת הקודש בשער עירובי תחומין סוף סי' י"ח שכתב מי ששכח ולא עירב עירובי תחומין אפילו בשני ימים טובים של גלויות אינו מניח מיי"ט לחבירו אפילו בתנאי, לפי שהמערב בתחומין קונה הוא שם בית ושמה הראשון קודש ואין קנין בית ביי"ט עכ"ל הרשב"א... ואשתומם כשעה חדא ונתיישבתי שגם הרשב"א מייירי בסמוכים לשבת